

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

517

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת דברים תשפ"א

וזהו מפני ירידת הדורות, שנחלשו ההרגשים וצריכים עוד חיזוקים כדי להרגיש את החיסרון, ולכן הוסיפו מנהגים, כגון שאין מסתפרים ואין נושאים נשים בכל שלושת השבועות של בין המצרים, וכן הסליחות שאומרים בכל התעניות, הם גם כן תקנות יותר מאוחרות, מזמן הגאונים והראשונים, והם כולם כדי להזכיר לנו את החורבן ולחזק את האמונה, וכדי שנבין שאנחנו אשמים, כי אנו ממשיכים את החטאים וזהו הגורם להמשך החורבן.

וכן כתב הרמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) כי הטעם של התעניות הוא לעורר לחזור בתשובה, מפני שאנו ממשיכים את החטאים של דור החורבן ואנו צריכים לחזור בתשובה מזה, ואם היו חוזרים בתשובה כבר לא היה חורבן, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו, והיינו מפני שאם החורבן נמשך זה סימן שהחטא נמשך, ואם היו עושים תשובה ומתקנים את החטא כבר לא היה חורבן והיו זכויות שייבנה בית המקדש. זהו בנוגע לענין ימי בין המצרים.

להמשיך זכות התורה בבין הזמנים

ויש ענין נוסף שאנו עומדים עתה לפני תקופת בין הזמנים, ממחרת תשעה באב עד ראש חודש אלול, ובין הזמנים הוא זמן שמסוכן לירידה רוחנית, מפני שאין בו סדרי הישיבה ואין מה שמחייב את עסק התורה, ואם לא עוסקים בתורה חסרה ההשפעה של קדושת התורה, וזה גורם ירידה ברוחניות.

וזהו הסיבה, הסיבה הרוחנית, לכך שבשנים שעברו בימי בין הזמנים היו אסונות, אסונות ממש, אסונות בנפש רחמנא ליצלן, ויש סיבות בדרך הטבע - אבל באמת הכל בהשגחה! מפני שאין זכות התורה, אין הזכות של עסק התורה בבין הזמנים, כיון שלומדים פחות, ואמנם יש ישיבות בין הזמנים, אבל זו לא אותה ההתמדה שיש באמצע הזמן, וחסרה זכות התורה, ואין מה שיגן.

וכבר סיפרתי את המעשה עם הצדיק מנתיבות, הגה"צ רבי ישראל אבוחצירא זצ"ל, שהיה צדיק גדול ומפורסם בברכותיו, ופעם באו אליו מאנשי הצבא לפני פעולה מסוכנת שעמדו לעשות, וביקשו ממנו ברכה שיצליחו, שלא יהיו אסונות רחמנא ליצלן, והוא שאל אותם מתי ובאיזו שעה הם חושבים לעשות את הפעולה, ואמרו כי חשבו לעשות בשעות הצהריים, ואמר להם שאז אין זה הזמן המתאים, מפני שהוא שעת בין הסדרים בישיבות ואין בו זכות התורה.

ובזמן שעוסקים בתורה בישיבות, זכות התורה מגין על כל עם ישראל, גם על מי שלא עוסק בתורה, כי התורה מגנא ומצלא (סוטה כא, א), וזכות התורה של ציבור שעוסקים בתורה מגין ומציל את כל הכלל ישראל, ולכן אם הם רוצים להצליח, עליהם לחכות עד שסדרי הישיבות יהיו מלאים, ואז זכות עסק התורה יעמוד לזכותם שייצלו, כך אמר להם, כי עסק התורה מגין גם על מי שאינו עוסק בתורה, ואף מי שאינו שומר תורה ומצוות, עסק התורה מגין עליו, וכל כלל ישראל זקוקים לעסק התורה שיגן עליהם.

וכאמור זו הסיבה שבבין הזמנים רחמנא ליצלן היו אסונות, מפני שחסרה זכות התורה, כי הכל בהשגחה, ולא בדרך הטבע, כמו שכתב הרמב"ם בסוף פרשת בא "שאיין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמן בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזירת עליון", והיינו שהכל מן השמים לפי הזכויות, אם יש זכויות אזי טוב, ואם אין זכויות רחמנא ליצלן. הכל תלוי בזכויות!

זכות עסק התורה ימנע את הגזירות

והנה לדאבונו יש אנשי ציבור שיש להם כוונה לגזור גזירות כלכליות על עוסקי התורה, יש כאלה שלא מבנים שזכות התורה זה מה שמגן על כל כלל ישראל, ורוצים לגזור גזירות כלכליות שלא יוכלו ללמוד, שילכו לעבוד, כך כוונתם ומחשבתם.

בנים שגלו מעל שולחן אביהם

שינוי במשנה במסכתא תענית (כו, ב) משנכנס אב ממעטין בשמחה, והיינו שכבר בזמן המשנה, בזמן התנאים מיד לאחר החורבן כבר הייתה תקנה שמשנכנס אב יש למעט בשמחה, בגלל החורבן, כי היה חורבן וצריכים להרגיש שיש חורבן, להרגיש את החיסרון ולהצטער, ולכן יש דין, מדיני המשנה, משנכנס אב ממעטין בשמחה, שלא עושים דברים של שמחה, כדי לזכור את החורבן.

ומהו הצער של החורבן? מצינו בגמרא (ברכות ג, א) שאחרי החורבן יש בת קול 'אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם', והיינו **שלפני החורבן הייתה ההרגשה של כלל ישראל, הרגשה שיש אב ואנחנו בנים, ואנחנו סמוכים על שולחנו ויושבים עם האב על שולחן אחד**, כזו הרגשה של אהבת השם הרגישו לפני החורבן.

מפני שבית המקדש השפיע קדושה וקרבת אלוקים, וכל יהודי הרגיש שיש לו אב והוא בן, כזו הרגשה של קדושה, של קרבת אלוקים, מכוח השפעת בית המקדש, ועכשיו לאחר החורבן אנו בנים שגלו מעל שולחן אביהם, גלו - ואין! אין שולחן אביהם, וחסרה הקירבה עם האב, שהאב היה קרוב ונתרחק מאיתנו, וחסרה לנו האהבה, כמו בן שאוהב את אביו, שהאב נתרחק וכבר אינו רואה את אביו.

גודל הצער על החורבן

ולכן כתוב בשולחן ערוך (או"ח קפ, ה) שהמנהג כשאוכלים לפני ברכת המזון מורידים את הסכין מעל השולחן, שלא יהיה סכין על השולחן בשעת הברכה, והטעם בזה כתב המשנה ברורה בשם רבינו שמחה, מפני שהיה מעשה בדור שאחרי החורבן שאחד בריך ברכת המזון, וכשהגיע לברכת בונה ירושלים, רחם על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, נזכר בחורבן ודקר את עצמו עם הסכין מתוך צער החורבן.

והיינו מפני שהרגישו אז כבנים שגלו מעל שולחן אביהם, כזה צער גדול, עד שדקר עצמו עם הסכין! ולכן נוהגים שבברכת המזון לא יהיה סכין על השולחן, ורק בשבת לא מקפידים על זה, מפני שאז אין החשש, כי בשבת אסור לחשוב על החורבן, ויש היסח הדעת מהחורבן בשבת.

ורואים שזו הייתה ההרגשה לאחר החורבן, ואלו שזכרו את בית המקדש ועברו את המצב של החורבן - כך הם הרגישו! שהאב איננו, האב נתרחק, ויש אב, אבל הוא רחוק, ואין לנו קשר איתו.

ועוד מעשה מובא בגמרא (כתובות סב, א) מעשה ביהודי וגוי שהלכו בדרך, והיהודי הלך יותר מהר, כי היה לו יותר כוח, ורצה הגוי ללכת איתו, אך לא היה יכול להשיגו, ומה עשה? הזכיר ליהודי את החורבן, שעל ידי זה יצטער ויחלש מכוחותיו. זו הייתה המציאות בדור החורבן, מיד לאחר החורבן, שהרגישו כזה צער, שאין אבא, והאבא נעלם, ומרוב צער כשזכרו בזה היו הכוחות נחלשים.

מנהגי האבלות לזכירת החורבן

ולכך תיקנו חז"ל משנכנס אב למעט בשמחה, והוא דין המשנה, שתיקנוהו התנאים בדור שאחרי החורבן, כדי שלא להסיח דעת מן החורבן, ולזכור את החורבן.

ומדוע חייבים לזכור את החורבן? החיוב בזה הוא מצד האמונה, להרגיש את החיסרון של קרבת אלוקים, שהאבא התרחק ואיננו רואים את האבא. זוהי האמונה שצריך להאמין וזהו החיוב של צער החורבן, אמונה בהשפעת הקדושה שיש על ידי בית המקדש, וצער על החיסרון, שחסר לנו בהירות האמונה הזו שרואים את האבא.

ועל כך דין המשנה הוא שמראש חודש אב ממעטין בשמחה, ואחר כך נוספו עוד מנהגים משבעה עשר בתמוז ואילך, ואמנם התענית ביום שבעה עשר בתמוז כבר כתוב בנביאים (זכריה ח, יט) צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, וכבר היו תקנות הנביאים על התעניות, אבל המנהגים שאחרי שבעה עשר בתמוז בתקופת ימי בין המצרים, הם מנהגים שנוספו בדרות יותר מאוחרים, כדי לחזק את הרגשת החיסרון שחסר לנו בית המקדש.

החיזוק בתורה על ידי מוסר

וכיצד מתחזקים? הרי אמרו בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק, והדבר הראשון זה תורה, ועל ידי מה החיזוק? על ידי ספרי המוסר, ספרי מוסר הם החיזוק, ומי שלומד מוסר הוא מתחזק, ואם אינו לומד מוסר אין לו חיזוק. וספרי המוסר אינם מידת חסידות אלא דבר הכרחי, ראשית מפני שזה מוסיף יראת שמים, ומלבד זאת זה גם נותן זכויות להצלחה בכל מה שצריך.

וההצלחה היא בזכות עסק התורה כמו שאמרו חז"ל (ע"ז יט, ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו, אבל כיצד עוסקים בתורה, הרי יש יצר הרע, ורוצים לנוח, מנוחה יותר מההכרח, שכן טבע האדם כמו שכתב המסילת ישרים בפרק ו' שעפריות החומרות גס והאדם רוצה מנוחה, אבל זה לא דרך התורה, וככה אין הצלחה, והדרך להתחזק היא רק על ידי לימוד קבוע של מוסר.

ולכן בישיבות יש זמן קבוע ללימוד המוסר בכל יום חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים עוד רבע שעה לפני מנחה, אבל גם מי שאינו לומד בישיבה, אם ילמד בכל יום משהו, איזה קביעות יום יומית משהו של ספרי המוסר, זה משפיע ומביא לחיים טובים ומאושרים, כידוע שאם אדם חי עם ספרי המוסר הוא חי חיים מאושרים, וכל משפחתו מאושרת, ויש אווירה נעימה בבית, ובעזרת השם כולנו נתחזק בכל מה שצריך חיזוק וזוכה לסייעתא דשמיא.

אבל הכל בידי שמים! והכל תלוי בזכויות! ואם עוסקי התורה יעסקו בתורה כדין וכהלכות תלמוד תורה, כמו שנאמר "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), כל אחד לפי כוחו, פחות או יותר, וגם מי שעוסק בפרנסה יעסוק בתורה כפי יכולתו, כל אחד לפי האפשרויות שלו, ולא יותר מכוחו, שאין חיוב על זה, ואסור יותר מכוחו, אך כפי הלכות תלמוד תורה לעסוק בתורה כפי כוחו, **אם כלל ישראל, הציבור, אלו שעוסקים בתורה, היו עוסקים בתורה כדין וכהלכות תלמוד תורה, לא היה שייך גזירות! כי הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), ויש סייעתא דשמיא שאין גזירות, ואז ודאי שלא יהיו גזירות.**

לכן אם אנחנו רוצים למנוע את הגזירות על עוסקי התורה, צריכים לכך את הזכויות שיהיה חיזוק בעסק התורה, כדין וכהלכות תלמוד תורה, והגית בו יומם ולילה! ומובא בגמרא (מנחות צט, ב) שאחד שאל את רבי ישמעאל, כגון אני שהנני כבר בקי בכל התורה כולה, האם אפשר ללמוד עוד איזה משהו אחר? והשיב רבי ישמעאל שהרי נאמר והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ואז תוכל ללמוד דברים אחרים.

וזהו גזירת הכתוב שאמר הקב"ה **בנבואה ליהושע, והגית בו יומם ולילה, ואז תצליח ואז תשכיל, רק אז!** ההצלחה תלויה ביוהגית בו יומם ולילה, ההצלחה של אלו שעוסקים בתורה, וזה גם נותן את ההצלחה לאלו שלא עוסקים, עוסקי התורה מזכים ונותנים הצלחה וסייעתא דשמיא גם לכל מי שאינו עוסק בתורה, וזכותם מגינה עליו.

וזה נוגע למעשה, כשיש חשש של גזירות כלכליות שלא יוכלו ללמוד, שילכו לעבוד, העצה היחידה היא התחזקות בעסק התורה.

י. גרשון אדלשטיין

ראב"ד 17, בני ברק

בס"ד, מנחם אב תשפ"א

לאחי ורעי בני התורה היקרים נ"י, שלו' ורב ברכה.

בהתקרב ימי בין הזמנים עלינו לזכור מה שאמרו חז"ל (אבות ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק וכו'.

והנה המצב הוא שזקוקים אנו להרבות זכויות, באשר סכנה גדולה מרחפת על קיום יסודות התורה הקדושה בארה"ק, ובלי זכות התורה מי יודע מה יהיה, וכשיש פחות עוסקים בתורה חסרה הזכות לכל עם ישראל, והדרך היחידה להעביר את הגזירות היא רק על ידי קבלת עול תורה ברציפות, ובלי שום הפסקות גם בבין הזמנים.

לכן כל אחד יראה לסדר לעצמו סדרי לימוד, בזמנים קבועים, ובמקום קבוע, וללמוד דבר קבוע, וכדאי שלכל הפחות חלק מהיום יהא הלימוד בחברותא, ועל ידי זה להמשיך הדבקות בתורה גם בימי בין הזמנים.

ויש לזהר מאד שלא לצאת לטיולים (מלבד במסגרת הישיבה או המשפחה), כי יש בזה סכנה לגוף ולנפש, וכבר היו הרבה אסונות מחמת הטיולים רח"ל, ואמנם יש צורך במנוחה אך לא בפריקת עול תורה, כי זה דבר חמור מאד.

ומאחר שבימים אלו, לא כל הזמן נמצאים בסביבה של תורה, ראוי לכל אחד לשים לב ולהזהר בהנהגתו שיהא בה קידוש שם שמים, ויאמרו עליו הבריות ראו פלוני שלמד תורה, כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, כדאיתא ביומא פ"ו ע"א. ולכן חשוב לקבוע בכל יום זמן ללימוד המוסר אפילו כמה דק', שזה משפיע על כל ההנהגה, ומביא לחיים טובים ומאושרים כידוע.

י. גרשון אדלשטיין גם אני מצטרף חיים קניבסקי

מדברי רבינו שליט"א בשיעור היומי, יום ד' לסדר דברים

יש דבר שחשוב לדעת, שההתמדה בתורה אינה 'מידת חסידות'. ביטול תורה זה איסור דאורייתא, והתמדה בתורה זה לא מידת חסידות, אלא חיוב גמור. אבל זה גם אשריך בעולם הזה, וזהו מצוה שנותנת חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה, ואין אושר יותר גדול מזה. כך המציאות, ומי שטעם את הטעם הזה יודע, שאהבת תורה זה תענוג שאשריך בעולם הזה. זה מעניין, ומושך, וגם מרגיע, זה לא עושה מתה, אלא מרגיע ונותן חיים מאושרים, וזו משנה מפורשת (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה. וזהו המעלה, ובה אשרינו!

לשאלת רבים, משא רבינו שליט"א לאלפי מסיימי הישיבות הקטנות בכינוס השנתי שעל ידי 'דרשו' יובא אי"ה במלואו בגיליון הבא פרשת ואתחנן

אנא קח על עצמך חיזוק לזכות התינוק **אברהם ישעיהו בן דבורה** לרפו"ש בתושח"י

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **חיה אדלר** ע"ה בת החבר ר' **רפאל מרדכי בר זללה** ע"ה **נלב"ע ה' מנ"א תשע"ה - תנצב"ה**

לעילוי נשמת רבי **זאב שרגא** ב"ר **דב אורזיצר** ז"ל נלב"ע ו' מנחם אב תשמ"ט תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי **משה בן עישא מלכה** זצוק"ל מייסד וראש ישיבת אהל משה ב"ב וענפיה **נלב"ע י"א אב תשע"ב - תנצב"ה**